

կին յորձանքներէն չի շրջիր, Հոգիներ՝ որ կը տանջուին, հոգիներ՝ որ կը նուազին, հոգիներ՝ որ կը յուսան, հոգիներ՝ որ երջանկութեան կը փափագին, հոգիներ՝ որ երկրիս ցաւերէն յոգնած են, հոգիներ՝ որ մարդկային չարութեան բեռին տակ ճնշուած են, նոճիներու շուքին տակ, ըստ քրիստոնեայ բանաստեղծին, իրենց շիրիմ. ներուն վրայ կը թռչտին, ու կը դիտեն իրենց ուրախութեան և ցաւին բարեկամը, ըսելով անոր Յսնսոբիւն, Ս. Ամբրոսիոսի գեղեցիկ բացատրութեան համեմատ, մարմնոյն գերեզմանը՝ յարութիւն առնողի մ'որորոցը կ'ըլլայ. *Tumulus corporis, incunabulum resurgentis.*

Շիրիմ որոց մ'է երկորոգ կեանքի մը,

« և այս կեանքը, — մէջ բերենք վաղիցէր մէկ տողը, — երազ մ'է, և մահը՝ զարթնում:

Cette vie est un songe et la mort un réveil.

Յսնսոբիւն, ո՛վ աղջիկներ, ահաւասիկ քրիստոնէութեան ամբողջ բանաստեղծութիւնը. սուգի մէջ բաժնուինք և ուրախութեան մէջ նորէն տեսնենք զիրար: Պիտի տեսնուինք նաեւ վշտերու սգաւոր հանդերձնիս հանելէն վերջ՝ յարութեան երգերը նուագելու համար. պիտի տեսնուինք նորէն՝ գերեզմանական և ցաւի բանաստեղծութեան վրայ ճառելնէս յետոյ, խօսելու համար կեանքի և ուրախութեան բանաստեղծութեան վրայ. բայց ինչպէս որ աւելի փայլուն է արեւուն ճառագայթը երբ կ'անցնի առաւօտեան ցօղաթուրմ մարգարիտներու մէջէն, այսպէս նաեւ աւելի մեղմ է ուրախութեան բանաստեղծութիւնը երբ համեմուած է ողբի բանաստեղծութեան խորհրդաւոր տիրութեամբ:

Հ. ԱՌԻԵԼԻՍ ՓԱՄԻՍԻԻ

Թրգմ. Հ. Ղ. ՏԱՅԱՆՆ

Վ Ե Ր Ջ

Գ Ը Ո Յ Գ Ի Ի Տ Ը

Առ սրբազամ Նիղոէ եպս. Դուրեան

Դրադի շարաթաթերթին մէջ (Ա շրջան, թիւ 9, էջ 103) յօդուած մը նուիրած էք «Գրոց գիտի հրաշք»-ին. անոր գոյութիւնը հաւանական չէք համարիր. որովհետեւ

1. Ներշնչուած կը թուի ան Աստուածաշնչէն և վերելչումը կ'երեւի Մովսէսի տախտակին, և այլն:

2. «Կորինթի տառամատու վկայութիւն. ներէն մինչեւ թորենացոյնը՝ ինչ ինչ կարկառուն մասեր եկած են աւելնալ այդ տեսլական գործողութեան վրայ »:

3. Ս. Մեսրոբայ յոգնատանջ մտքին համար ենթակայական պատկեր մը՝ կարող էր առարկայ մ'երեւցած ըլլալ:

Գրոց գիտի այս խնդիրը մեծազանգուած մատենագրութեան մը՝ և ամէն տեսակ ենթադրութեանց առիթ տուած է, նոյն իսկ այս պատմաբան մութի մէջ մնալով. — ընդհակառակն հրաշքի մասին՝ միայն պատմական վկայութիւնները գործածելով, իսկ գտած գրքերու մասին՝ միայն տրամաբանութիւնը, կարելի պիտի ըլլար ամենայն տակ և որոշ եզրակացութեան մ'հասնիլ, ջեր պատմական գրութիւնը առիթ կ'առնունք յայտնելու համար մեր տեսութիւնը նոյն մասին, ջանալով հայ ժողովրդեան պայծառ զաղափար մը տալ Ս. Մեսրոբայ գիտի մասին՝ և զգուշանալով մասնագիտական բաւիղ մը ներկայացնել:

Գրոց գիտի հրաշքը. — Հրաշքի յիշատակութիւնը, — Ս. Մեսրոբայ կիսարթուն երազելը, քարի մ'երեւնալը և անոր վրայ անծանօթ ձեռքի մը շարժիլն ու գրելը, — առաջին անգամ կը յիշատակէ Փարպեցին, յետոյ թորենացին, յետոյ համառօտ կորիւն և այլ պատմիչներ:

Բայց Ս. Մեսրոբայ վարուց առաջին աղբիւրն է Լնդարձակ Կորիւն, որ կ'ըսէ

միայն՝ թէ գրեւր գտաւ Ս. Մեսրոբ « օգնութեամբ աջոյ Բարձրելոյն », ինչ որ կարող է ըսուիլ ամէն գործի համար։ Ոչ մէկ յիշատակութիւն կիսարթուն վիճակի, քարի, անծանօթ ձեռքի։ Նկարագրականը բուրովին կը պակսի։

Եթէ հրաշք մ'եղած ըլլար իրապէս՝ կարող էր Ս. Մեսրոբայ երիցագոյն աշակերտը, և իր յատուկ կենսագիրը՝ ո՛ր և է յիշատակութիւն չընել, կարելի է ենթադրել թերեւս թէ Լնդարձակ կորեան մէջ ձեռագրական պակաս մը կայ։ Սակայն կորեան ճիշտ այն կտորով՝ ուր « այդ նիւթին վրայ կը խօսուի » կը գտնուի նաեւ Ազաթանգեղոսի մէջ. « օգնութեամբ աջոյ Բարձրելոյն » այնքան տարտամ խօսք մ'է որ Ազաթանգեղոս նոյնը Ս. Լուսաւորչի համար կը գործածէ։ Հետեւաբար կարող ենք հաստատել թէ Ե. դարու կորեան ձեռագիրներն ալ այդ կէտին մէջ այն ձեռով էին ինչպէս ունինք այժմ Լնդարձակ կորեան մէջ և թէ կորիւնը հրաշքի մասին ո՛ր և է տեղեկութիւն չունէր։ Բաց աստի պէտք է դիտել նաեւ որ

2. Հայ այբուբենի մէկ մասը առնուած է յոյնէն, (նաեւ տառերու կարգը.) և ինչպէս Պերպլերեան 1904ին դպրոցական քննութեանց պահառն տեղի ունեցած վիճարանութեան մը ժամանակ ըսած է, « Աստուած հրաշք ընելու համար՝ յոյն գրերու չի կարօտիր »։ Նոյն եզրակացութիւնը կու տան մեզ պարթեւ, ասորի և այլ այբուբեններու ազդեցութիւնը՝ հայկականին վրայ։

Զրոյցիկն ծագումը. — Քանի որ հրաշքի աւանդութիւնը Ս. Մեսրոբայ ժամանակ չէ որ կը ծնանի՝ այլ աւելի ուշ և Մեսրոբայ կենսագրութեան առաջին աղբիւրը զայն բոլորովին կ'անգիտանայ, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէս ծնած է ան, իրկու մեկնութիւն կարելի է տալ։

Երբ համեմատենք Ղազար Փարպեցին կորեան հետ և դիտենք թէ ան ինչպէս կը վարուի իր աղբիւրին հետ՝ կը տեսնենք որ նա միշտ կ'ընդարձակէ, կ'ընդ-

լայնէ, և ինչպէս պատմութեանը՝ դէպքերն ալ կը մեծցնէ։ Ղազար Փարպեցւոյ այս մեթոտին պէտք է վերագրել թերեւս հրաշքի ծնունդը։ Բարդապէս ըսուածը՝ « օգնութեամբ աջոյ Բարձրելոյն » նիւթապէս հասկցած է ան, և զայն աւելի հասկանալի ընելու համար տեսարանի մը վերածած։ Զայս կը դիտէ նաեւ Եղիշէ Սըրբազան։

Աւելի հաւանական կը թուի մեզ որ ինչպէս ամէն մեծ դէպքի՝ այսպէս գրոց գիւտի մասին ալ՝ գրաւորին հետ բերանացի աւանդութիւն մը շարունակուեցաւ միաժամանակ, և վերջինս՝ ինչպէս միշտ՝ զարմանալիքով խառն։ Ղազար Փարպեցին ժողովրդական աւանդութիւնն ալ գործածած է։

Եւ յիշուի հրաշքի պատմութեան մէջ դիւրին է անդրադառնալ ուրարտական արձանագրութեանց վերաբերող բաժինը։ Երեւակայեցէք Ս. Մեսրոբ որ կը ճգնի քարայրի մը մէջ, մին այն քարայրներէն՝ ուր Ուրարտուի թագաւորները իրենց արձանագրութեանց վիմատախտակները կը զետեղէին։ Իր միտքը գրոց գիւտի մտահոգութեամբ զբաղած է, քայց միանգամայն հոգեւոր ընթերցումներով. աչքերը՝ երկայն տքնութեանէ կը փակուին, և զուլար կը հակի իր ընթերցած ձեռագրին վրայ, յանկարծ թարթիչները բացած պահուն՝ իր ձէթին աղօտ լոյսովը՝ տառի ձեւեր կ'անդրադառնայ իր առջեւ՝ հանդիպակաց որմին վրայ. կը մօտենայ. քարէ տախտակ մը ... գրեր ... ո՞ր աներեւոյթ ձեռք գրեր էր զանոնք։ Ժողովրդեան մէջ՝ այդ դէպքը անպատճառ հրաշքի ձեւ պիտի ստանար։

Դժբաղաբար կարելի չէ գիտնալ թէ ուրարտական արձանագրութիւնը շարժառիթն եղաւ Ս. Մեսրոբայ Հայոց հին գրերը փնտռելու, թէ՛ ինչպէս մեր պատմիչները կ'ընեն՝ օգնութիւն մը հայ տառեր հնարելու։ Բասմաջեան Բանատրի մէջ, որքան կը յիշենք, առանձին յօդուածով մը ջանացած է ցուցնել ուրարտական բեւեռագիրներու և հայ տառերու մէջ եղած նմանութիւնները։ Ըստ այսմ Ս. Մեսրոբ

է եղած — և ոչ արքեպ. Մեսրոբեանց՝ որարտական արձանագրութեանց վրայ առաջին անգամ ուշադրութիւն դարձնողը, իրերկրորդ՝ ինչպէս ծանօթ է՝ Խորենացին, որ վանայ բեւեռագիրները Շամիրամայ կ'ընծայէ:

Փառի՛ գիր գտած է Ս. Մեսրոբ. — Թէ՛ հին պատմիչներ և Թէ՛ արդի քննադատներ իրարու բոլորովին անհամաձայն են այս կէտին մէջ. ոմանք ամբողջ այրութենի հեղինակ կը դնեն, ուրիշներ միայն ձայնաւորներու, ուրիշներ միայն բաղաձայնի, և այլն:

Տրամաբանութեամբ միայն խորհելով՝ առանց պատմիչներու հակասական վկայութեանց կապուելու՝ հետեւեալ արդիւնքը կ'ունենանք:

Ս. Մեսրոբ Հայոց գրելը գտնելու համար՝ պէտք էր անպատճառ աչքին առջեւ ունենալ՝ իր ժամանակին Միջագետքի մէջ ծանօթ բոլոր այրութենները. այսպէս

1. յանարեւր. ոչ միայն շատ մը բաղաձայններ այլ և ձայնաւորներ (Ե և Է, Ո և Ծ) յունարէնի վրայ ձեւուած են. ուրջան անտեղի է կարծել որ Ս. Մեսրոբ խորհած ըլլայ այն ձայնաւորները գտնել՝ որ արդէն յունարէնի մէջ կային:

2. Պարբեռներ. Ս. Մեսրոբ փ և ֆի (փիլիսոփայ, և այլն) նոյն փ տառը սահմանած է, մինչդեռ յունարէնէն ծանօթ էր իրեն ֆ ձայնը. ինչ պատճառաւ. — պարթեւերէնի մէջ փ և ֆ նոյն տառով կը նշանակուին և Ս. Մեսրոբ պարթեւական դրութիւնը ընդունած է. (պարթեւ տառերու մասին տես փորթուգալ փաշայի «Եղիշէ»-ի հմտալից յառաբանը): Ինչ պատճառաւ դարձեալ հայերէնի մէջ զանց կ'ընենք ք գիրը նշանակել. որովհետեւ պարթեւերէնի՝ մէջ նայնաւորները չեն նշանակուիր. բայց Ս. Մեսրոբ՝ շատ աւելի հանճարեղ քան Պարթեւները՝ խորհած է Թէ ուրջան շփոթութիւն կը ծագի երբ բոլոր ձայնաւորները չեն գրուիր. ընդհակառակն մէկ ձայնաւոր մը միայն չնշանակելը տրամաբանական է և դիւրագոր-

ծածակի, որովհետեւ ընթերցողը ամէն անգամ ձայնաւորի հարկ տեսած ժամանակ՝ գիտէ Թէ բաղաձայններուն մէջտեղ ինչ ձայնաւոր պէտք է աւելցնէ, և շփոթութեան տեղից չի մնար:

Ս. Մեսրոբ պէտք էր տեսած ըլլալ ասորական, երբայական և թերեւս լատին այրութենը: Ուրեմն նա հնարած է միայն այն տառերը՝ որ այս լեզուներուն մէջ չկան, և այս տառերը կարելի է յանուանէ որոշել այս լեզուաց այրութենին համեմատական ցանկ մ'յօրինելով. այսպէս Ս. Մեսրոբայ գտած տառերն են հաւանորէն՝ ձայնաւորներէն Ը, բաղաձայններէն անոնք՝ որ ասորեանաւորութիւն մը (Գ, Կ, Ք, Մ, Ձ, Յ) կ'ամբողջացնեն և օտար լեզուաց մէջ չեն գտնուիր: (Հմտ. այս մասին Հ. Սարգսեանի Ազատ. էջ 105, և այլն):

Ս. Մեսրոբայ աշխատանքի մեծաքիւնը. — Եթէ այսքան է միայն Ս. Մեսրոբայ գործը՝ ըսուի թերեւ, ինչ նշանակութիւն կ'ունենան այնքան ճամբորդութիւններ, այնքան ժողովներ, խորհրդակցութիւններ, այնքան խօսքեր՝ իր աշխատանքի մեծութեան մասին:

Կը սխալին անոնք՝ որ կը կարծեն Թէ Ս. Մեսրոբայ գործին մեծութիւնը կը կայանայ տառի ձեւեր հնարելու մէջ: Նոր գիծեր շինելու մէջ ոչինչ կայ դժուարին: Ս. Մեսրոբ իր գործը լրացած համարելու համար՝ պէտք էր ապահով ըլլալ Թէ այդ 33 տառերու ներկայացուցածէն զատ՝ ուրիշ ձայն չկայ հայերէնի մէջ: Այս ապահովութիւնը ինչպէս կարող էր ունենալ. Ս. Մեսրոբ պէտք էր աչքին առջեւ տեսնել հայերէնի ահագին բառամթերքը, եթէ ոչ ամբողջ, գէթ մեծ մասամբ: Այստեղ կը կայանար մեծագոյն դժուարութիւնը, և այս բանիս խորագին համոզուելու, զայն լաւ բմբռնելու համար՝ բաւական է զմեզ հարկին մէջ երեւակայել տառերը գրուելու այնպիսի լեզուի մը՝ որուն ձայններուն հաւաքածոյքը եղած չէ տակաւին:

Ս. Մեսրոբայ յօրհնած քառարանը. —

Ս. Մեսրոբ ուրեմն բռնադատուած էր ա-

մենքն առաջ յունարէնէ հայերէն բառա-
րան մը շինելու, յունարէն տառերով (ու-
րոնց անբաւականութիւնը այնքան տաժա-
նելի պիտի ընէր աշխատանքը) որպէս զի
կարող ըլլար բաղադատական ճամբով իմա-
նալ՝ թէ որ ձայններ կարելի չէ ներկայա-
ցնել յոյն տառերով և թէ որ ձայններուն
համար ուրիշ լեզուներէ տուտ փոխ առ-
նելու է, և կամ նոր հնարելու է:

Շատեր խորենացուց և փարպեցուց այս
խօսքը, հանդիպեցուցանէր « զհայերէն ա-
թուլթայսն ըստ անայթարգրութեան սիդո-
բայիցն ի հելլենացւոյն » կը հասկնան Ս.
Մեսրոբայ՝ հայերէն տառերը յունականին
կարգով շարելու: 24 տառի առջև տառեր
շարելը՝ (մէկ էջով ցանկ մ'յորինելը) ի՞նչ
նշանակութիւն կրնայ ունենալ՝ որ բոլոր
պատմիչները յիշատակէին և այնքան հան-
դիսաւորութեամբ, այնքան յուզուած:

Դարձեալ փարպեցի կը յիշատակէ թէ
Յովհան, Յովսէփ, Տէր, և Մուշէ, Ս.
Մաշթոցի օգնութեամբ, կը հանդիպեցնէին
« զհայերէն աթուլթայսն ըստ կարգման
սիլովբայիցն Յունաց, ստեպ հարցմամբ և
ուսանելով ի սուրբ կաթողիկոսէն իսա-
հակայ զաթուլթայիցն գաղափար, ըստ ան-
սայթարգրութեան յունին »:

Ո՛րքան անտեղի է կարծել թէ չորս
հոգւոյ յանձնաժողով մը կազմուեր էր
(Յովհան, Յովսէփ, Տէր և Մուշէ) հայե-
րէն տառերը յունարէնին առջև շարելու
համար՝ և բաց աստի յոյն տառերու մա-
սին ստեպ հարցնէին և սովորէին Ս. Սա-
հակէն ... անըմբռնելի անհամեմատակա-
նութիւն մը կայ այդ տառերու ցանկին և
աշխատութեան այդ հանգամանքներուն
մէջ: « Վասն զի, կ'աւելցնէ Ղազար, ոչ
լինէին բաւական ի վճարել ուղղակի՝
առանց առաջնորդելոյ նոցա սրբոյ հայ-
րապետին Սահակայ, որ յո՛ժ աւելեալ
անցուցանէր վարժիւր զբազում գիտնովք
Յունաց »:

Մենք գիտենք որ Ս. Մեսրոբ յունա-
րէնի տեղեակ էր. « Վարժեալ հելլենա-
կան՝ դպրութեամբն ... եկեալ հասեալ ի
գաւառն Սրշակունեաց Հայոց Միծաց, կա-

ցեալ յարքունական դիւանին » (Կորիւն).
անկարելի է ընդունիլ թէ քարտուղար Ս.
Մեսրոբ անկարող ըլլար՝ յունարէն այ-
բուրենն անգամ անսխալ ճանչնալու. հա-
ւանական չէ դարձեալ որ Ս. Սահակ՝ յու-
նարէն տառերը լաւ գիտնալուն համար
միայն՝ Յունաց շատ մը գիտուններէն նա-
խադասուելու առիթը տար պատմիչին:

Դարձեալ Σύλλαβος « վանկ » կը նշա-
նակէ և հայ տառերը մի առ մի յոյնին
առջև շարելու համար՝ ոչ մէկ պատճառ
կար վստահելու վրայ խօսելու:

Այս ամէնը կը ցուցնէ թէ տառադար-
ձութեան ցանկէն աւելի երկար, կարեւոր
ու տաժանելի աշխատութեան մը վրայ է
խօսքը. բառարանի մը վրայ. այս բանիս
կը յանգինք ոչ եթէ ենթադրութեամբ,
այլ աններող ճշդութիւն մը պահանջելով
պատմիչներու բառերուն նկատմամբ:

Բառագիրը մը յորինելու համար հաս-
կանալի է որ յանձնաժողով մը կազմուէր
նախագահութեամբ Ս. Սահակայ և անդամ
ունենալով իրեն զՍ. Մեսրոբ, զՅովհան
Եկեղեցի, զՅովսէփ Պաղնացի, զՏէր Խո-
րենացի, զՄուշէ Տարօնացի (ընդ ամէնը՝
վեց հոգի) և ասոնք Ս. Սահակէն առաջ-
նորդուէին, ստեպ հարցնելով և սովորելով,
որովհետեւ իրենց յունարէնի հմտութիւնը
շատ փոքր էր՝ բաղդատմամբ Ս. Սահա-
կայ:

Շատ քնական է բառգրքի մը մասին
խօսած ժամանակ վստահելու յիշատակու-
թիւնը ընել (հմտ. vocabularius):

Բայց պէտք է ուշ դնել որ Σύλλαβος
« վանկ » միայն չի նշանակեր, այլ նաեւ
դասաւորուած ցանկ, ցուցակ, ըլլայ բառե-
րու, ըլլայ անուանց և մինչեւ այժմ Syl-
labus կը կոչուի « մուրուրութեանց ցու-
ցակ »:

Նկատելով որ « Լէքսիքոն » կը գոր-
ծածուէր հին ժամանակ միայն ընտիր հե-
ղինակներու գործածած բառերու հաւա-
քածոյին, չենք ստիպուած եզրակացնել թէ
մեր պատմիչներու յունական « սիլլով-
բայ » ներք ուրիշ բան չեն՝ բայց եթէ բա-
ռերու ցանկեր, բառարաններ:

Յամենայն դէպս անկարելի է « հանդիպեցուցանել զհայերէն աթուիթայսն » խօսքը հասկնալ երկու այբուբեններու բաղդատութիւնը միայն, որովհետեւ այդ աշխատութիւնը կատարուած էր զրոց գիւտին սկիզբը, ոչ եթէ վերջը. Ս. Մեսրոբ ոչ եթէ հայերէն տառերը շինեց առանձին յետոյ զանոնց յունարէնի առջեւ շարեց, այլ ամենէն առաջ յունական այբուբենն առած՝ իւրաքանչիւր տառի առջեւ ջանաց հայկական մը ձեւել ու դնել. հետեւաբար զրոց գիւտովը արդէն այդ աշխատութիւնն եղած աւարտած էր:

Ս. Մեսրոբ հայերէն ձայնները հաւաքելու համար անհրաժեշտ հարկին մէջ էր՝ ինչպէս ըսինք՝ յունարէն բառարան մը շինելու յոյն տառերով, զորքը գտնելէն յետոյ՝ պէտք էր զայն հայ տառերով գրել. զայս ըսել կ'ուզէ փարպեցին՝ երբ կ'ըսէ. « փոխադրելով զհայերէն աթուիթայսն՝ ըստ անսայթաքութեան սիղոբայիցն՝ ի նկլեւեացոյն »: Բայց այդ բառագիրքը շատ անկատար պէտք էր ըլլալ. զայն մեծցնելու, կատարելագործելու համար զբական մարմիններ կը կազմակերպուին, բառագիրք յօրինելու և զայն գործածելու՝ Աստուածաշնչի համար. այս պատճառաւ փարպեցի վերոյիշեալ խօսքը ըսելէն յետոյ, կը սկսի պատմել վերստին (յետ զՄուշէ, Տէր, և այլն յիշելու) թէ Մաշթոց « հաւեղիպեցուցանէր (այս անգամ բայը փոխուած է) զհայերէն աթուիթայսն ըստ կարգման սիղովբայիցն Յունաց, ստէպ հարցմամբ և ուսանելով ի սուրբ կաթողիկոսէն Իսահակայ »:

Ս. Մեսրոբայ քատարանի նկարագիր. — Անհնարին պիտի չըլլայ այդ բառարանին հետքերը փնտռել մեր Ե. դարու Թարգմանութեանց մէջ. Մակաբայեցոց գրքին մէջ՝ յունարէն մէկ բառի առջեւ ուր հայերէն բառ դրուած կը տեսնենք. ինչպէս կարելի էր իսկոյն այդքան հոմանիշներ մտքը բերել. յայտնի կ'երևի թէ մեր հայ Թարգմանիչը բառարան մ'ունէր իր առջեւ որուն ճիշտութիւնը կը գործածածէ. Գեւ-

ցըր դիտել տուած է որ Բուզանդ շատ տեղ բառարանի ձեւ ունի. յոյն և հայ բառերը զոյգ զոյգ կ'երթան: Աստուածաշունչ և Ս. Հայկերու գործերը Թարգմանելու համար Ս. Մեսրոբայ աշակերտներուն անհրաժեշտ չէր բառագիրք մ'ունենալ առջեւին, այն պատճառաւ մանաւանդ որ Աստուածաշունչի Թարգմանութիւնը պէտք էին հասարակաց դրոշմ մ'ունենալ: — Տեսնենք թէ Հ. Սարգսեան ինչ տեսութիւններ պիտի յայտնէ այս խնդիրներու մասին՝ իր ճեմարանական ճառին մէջ:

Հ. Կ. Տ. ՍԱՆԱՅԵ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳ ՇՆԴԿԱՑ

Ի ՌԻԳ-ՎԵՆԱՑԷ

Էր ի սկզբուն Մանկիկն ոսկեայ.
Էր էր ևս Տէրն համայն էից՝
Ի ձեռնդեկն անտի իւրմէ:
Նա եղ հաստեաց գերկին գերկի
Յանձնիւր տեղոր գեղասպառչաձ:

Չո՞ պաշտեցուք մեք նշիրք.
Ըզեա՞ որ զկեանս ետ ի պարգեւ
Չկարողութիւն և զօրութիւն.
Որոյ կումաց և հրամանաց՝
Կան հրապարակ Աստուածք համայն,
Որոյ ստուերն իւր՝ անմահութիւն,
Եւ ոյր գերիկ՝ Մանրն զրաւի:

Չո՞ պաշտեցուք մեք նշիրք.
Ըզեա որ իւր իսկ զօրութեամբ
Միակ Արքայն է համայնից.
Եւ չնչուոր ըստեղծութեան,
Որք տեսանեն՝ և որք շարժինն.
Ըզեա՞ որ է Տէր մեծագոր՝
Երկրատեսաց, քատարանից:

Չո՞ պաշտեցուք մեք նշիրք. —
Ըզեա որոյ մեծ զօրութեամբ
Մտեղծան չերկեքս այս ճիւղասպառ:
Ոյր արարածք՝ ձեռն երկիրս այս,